

УДК: 37.015.31:172.15]:37.091.4(477)

DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.63.315220>

Бережний Леонід Григорович, здобувач третього освітньо-наукового рівня кафедри філософії, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна
e-mail: beregnoygl@gmail.com
ORCID 0000-0002-3047-160X

ІМПУЛЬСИ СКОВОРОДИНІВСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ В СУЧАСНОМУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ

У статті проаналізовано роль національно-патріотичного виховання в Україні в сучасних умовах. Акцентовано увагу на необхідності консолідації української нації. Основна увага приділяється ідеям Григорія Сковороди, які посідають чільне місце у формуванні української філософської традиції та національної ідентичності. Зроблено висновок щодо необхідності власної ідентичності й вивчення історії для формування моральних переконань та активної громадянської позиції.

Ключові слова: Г. Сковорода, національно-патріотичне виховання, сквородинівська традиція, національна ідентичність, моральні цінності.

Постановка проблеми. Головне завдання суспільства в сучасній Україні – це активна участь у збереженні територіальної цілісності держави, зміцнення єдності всіх її регіонів, відмінність і розмаїтість яких склалась унаслідок несприятливих історичних обставин. Ці завдання мають бути реалізовані в сучасних програмах національно-патріотичного виховання задля прищеплення молоді поваги до власної історії та культури. Національно-патріотичне виховання сприятиме усвідомленню молоддю своєї ролі в розвитку країни. Національно-патріотичне виховання в Україні базується на активному відтворенні культурно-історичних традицій та цінностей з метою формування національної гідності й державницької свідомості громадян. Особливо важливо, що національно-патріотичне виховання містить не лише знання історичного минулого, але й розуміння сучасних соціально значущих цінностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Національно-патріотичне виховання є одним із головних елементів освітньої політики задля формування культурної ідентичності громадян України. Складна і багатогранна історія державотворення нашої країни, безумовно, відбилася на формуванні національної ідентичності. Ключовою постаттю в скарбниці української національної

філософської думки є Григорій Сковорода [1]. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених сквородинівській традиції, теоретична рефлексія сучасних практик національно-патріотичного виховання, що мають своїм джерелом невичерпну за духовним багатством наукову спадщину Г. Сковороди, потребує подальшого осмислення та дидактичної адаптації.

Помітним внеском у дослідження національно-патріотичного виховання та його трансформацію в постсекулярну добу розвитку світової цивілізації є доробок Ю. Габермаса [2], який своєю чергою ґрунтувався на працях старшої генерації Франкфуртської школи Т. Адорно, М. Горкгаймера, Е. Фромма [3–5].

Для вітчизняних дослідників філософські праці Г. Сковороди є невичерпним джерелом у розробленні стратегій національно-патріотичного виховання. Філософсько-антропологічне та філософсько-педагогічне обґрунтування національно-патріотичного виховання в поєднанні з аналізом освітніх завдань розглянуто у працях А. Ермоленка, М. Поповича, І. Карівець та ін. [6–8].

Дослідження національно-патріотичного виховання в проблемному полі філософії має міждисциплінарний характер і передбачає створення соціокультурних синтезів. Воно охоплює широке коло філософських та історико-педагогічних проблем. Упровадження новітніх форм організації національно-патріотичного виховання в сучасні освітні практики проаналізовано в дослідженнях М. Култаєвої, І. Прокопенко, Н. Радіонової, Т. В. Андрющенко, В. Кременя, В. Ільїна та ін. [9–12].

У працях Л. Ушкалова проведено аналіз творчої спадщини Г. Сковороди, зважаючи не лише на українські, а й на західноєвропейські соціокультурні контексти, посилення на які сприятиме роз'ясненню основних збережених смислів сквородинівської традиції [16; 17].

Отже, ці та багато інших відомих учених і мислителів зробили вагомий внесок у розвиток антропологічної проблематики та дослідження феномену національно-патріотичного виховання. Попри наявність значної кількості наукової літератури, присвяченої національно-патріотичному вихованню та впливу ідей Г. Сковороди, у сучасному інтелектуальному дискурсі відчувається дефіцит історико-філософських досліджень щодо цієї проблематики. Але саме вони уможливають ґрунтовне й вичерпне розкриття сутності цього феномену, виявлення концептуальних соціокультурних передумов його становлення й окреслення перспектив подальшого розвитку.

Мета дослідження полягає в розкритті сутності сквородинівської традиції в сучасному національно-патріотичному вихованні. Досягнення цієї мети здійснюється шляхом вирішення таких завдань:

– розкрити методологічну своєрідність історико-філософського дослідження національно-патріотичного виховання;

- розглянути контекст формування й особливості тлумачення проблеми національно-патріотичного виховання у творчості Г. Сковороди;
- розкрити соціокультурні та світоглядні підвалини зародження ідеї національно-патріотичного виховання в сучасному українському дискурсі.

Виклад основного матеріалу. У сучасних українських реаліях національно-патріотичне виховання набуло нового значення. Формування громадянського і постконвенціонального патріотизму через активізацію морально-етичних, соціально-політичних, етнокультурних і гуманістичних смислів має стати цілісним процесом, відігравати випереджальну роль у розбудові демократичного громадянського суспільства.

У вітчизняному суспільстві на тлі російсько-української війни активізувався національно-патріотичний дискурс як необхідна умова духовного захисту українського народу. Як зазначав Ю. Габермас: «Дискурсивне обґрунтування перетворює тлумачення на інтерпретацію, твердження на пропозицію, пояснення на теоретичне пояснення і виправдання на теоретичне виправдання. З цією метою ми мусимо перейти від мови, яка є комунікативною дією, до мови як дискурсу» [2, с. 87]. Розвиток національно-патріотичного дискурсу як підґрунтя виховного процесу, на нашу думку, має базуватись на кращих зразках інтелектуальної традиції Українського народу.

У зв'язку з цим особливого значення для осмислення розвитку окремої людини, нації, усього людства набувають праці Г. Сковороди. Його спадщина мала значний вплив на розвиток української національно-визвольної ідеології у ХХ ст. Так, Д. Донцов – ідеолог націоналізму послуговувався концепціями Г. Сковороди про самопізнання та «сродну працю» [13]. Подібні мотиви простежуються й у роботах В. Яніва, який трактував український характер крізь призму сквородинівських ідей гармонії з природою та пріоритету духовного над матеріальним.

Національний зміст філософії Г. Сковороди визначив Д. Чижевський у нарисі «Григорій Сковорода» [14]. Дослідник зазначав, що Г. Сковорода – видатний представник свого народу, тому що має український національний характер, котрому притаманні емоціоналізм і сентименталізм, чутливість і ліризм, що проявляється найбільше в естетизмі українського народного життя й обрядовості; інші ознаки національної вдачі – індивідуалізм і прагнення свободи, а ще неспокій та рухливість. Д. Чижевський наголошує на трьох основних етичних та пізнавальних проблемах відображених у філософії Г. Сковороди – «серце», «пізнай себе» та релігійність. Автор пише про Г. Сковороду як засновника українського «кордоцентризму». Філософія Г. Сковороди привертає увагу до людини, її внутрішнього світу та проблем духовного становлення. Він своїми творами боровся зі злом і закликав людину до добра й совісті, а також – слухати голос духа.

Для вітчизняних дослідників філософські праці Г. Сковороди є невичерпним джерелом у розробленні стратегій національно-патріотичного виховання. В українських школах і закладах вищої освіти значно посилено увагу до вивчення національної історії, мови та культурних традицій, що дозволяє молоді глибше зрозуміти своє коріння та зміцнювати почуття національної гордості. У навчальних закладах проводяться уроки, присвячені обороні й захисту країни, організовуються зустрічі з захисниками Батьківщини.

Останнім часом в Україні активно реалізуються просвітницькі та громадські заходи щодо героїзації історичних подій та особистостей, пов'язаних із боротьбою за незалежність країни. Це сприяє формуванню позитивного образу захисника Батьківщини.

Натомість творчість Г. Сковороди сприяє відродженню інтересу до української філософії та культури, що допомагає зміцненню національного духу і патріотизму. У філософському діалозі «Розмова про те, як пізнати самого себе» Г. Сковорода акцентував увагу на самопізнанні як шляху до істинної свободи та щастя. Він пов'язував цю ідею з патріотизмом, стверджуючи, що розуміння своєї культурної ідентичності є важливою частиною самопізнання. У збірнику віршів «Сад божественних пісень» Г. Сковорода порушує питання духовності, моралі та внутрішньої свободи. Він використовує алегорії та символи, щоб наголосити на важливості національної ідентичності й патріотизму. Імпульси сквородинівської концепції про самопізнання, духовність і моральні цінності відображено в сучасних освітніх програмах, спрямованих на виховання патріотизму в молоді.

Однією з основних тем у творчості Г. Сковороди є концепція самопізнання та внутрішньої свободи. Він стверджував, що справжня свобода і щастя людини полягають у розумінні своєї природи та призначення. Це пов'язано з ідеєю національної ідентичності, оскільки розуміння свого коріння та культурної спадщини є важливою частиною самопізнання. Це допомагає формувати почуття спільності без втрати національної ідентичності.

Г. Сковорода стверджував, що кожна людина має вроджені нахили, покликання, до яких вона повинна прагнути, аби знайти гармонію з собою та навколишнім світом. У «Байках Харківських» Г. Сковорода використовує жанр байки для передачі моральних уроків і патріотичних ідей. Через образи тварин та алегоричні ситуації він вчить цінувати свою Батьківщину та культуру, розвиваючи в читачів почуття відповідальності перед своїм народом.

Філософ наголошував на важливості духовного розвитку й дотримання моральних принципів. Він вважав, що людина повинна прагнути жити в гармонії з природою і суспільством. Це перекликається з національно-патріотичним вихованням, яке спрямоване на формування в молоді моральних якостей та поваги до своєї країни.

У своїх віршах Г. Сковорода оспівував українську природу й культурні традиції, наголошуючи на їхній унікальності та значущості. Він часто використовував образи рідної землі й народу, що сприяє формуванню патріотичного почуття. Г. Сковорода намагався передати молоді життєву філософію, яку не знайдеш на поверхні в розгорнутому вигляді категорій, понять, термінології, готового світосприйняття, а виключно самостійним пошуком істини та опанування мистецтва мислення. Він був переконаний, що людина повинна навчитися чути вічну мудрість, тому що здобути щастя можна лише завдяки своїм зусиллям.

Концепція «кордоцентризму», тобто пріоритету серця і почуттів над раціональним мисленням, є важливим аспектом світогляду Г. Сковороди. У контексті національно-патріотичного виховання ця ідея може бути використана для формування не лише інтелектуального, а й емоційного зв'язку молоді з рідною культурою, історією та традиціями. Виховання патріотизму крізь призму «кордоцентризму» робить його більш глибоким, щирим та невід'ємним від особистості.

Сучасні концепції національно-патріотичного виховання, розроблені В. Кременем, активно апелюють до сквородинівських принципів гармонії самопізнання та єдності людини з рідною культурою. На думку В. Кременя, повернути «душу» нині спроможний людиноцентризм, філософські інтенції якого мають глибокий ціннісно-духовний зміст. Крім зазначеного контексту, людиноцентризм акцентує увагу на тому, що всередині однієї й тієї ж епохи можуть виникати різні екзистенційні самовідчуття. Так, на тлі відчуження може з'явитися тривожне очікування. І навпаки, душевна стурбованість і невизначеність у перехідну епоху можуть набути рис загального спокою, бажання не втратити оптимізму та мужності [12].

На практичному рівні ідеї Г. Сковороди втілюються в різноманітних освітніх і виховних ініціативах, національних та регіональних програмах із національно-патріотичного виховання. Зокрема, вони інтегруються в шкільні програми, позакласні заходи, діяльність громадських організацій патріотичного спрямування тощо. Такий підхід сприяє формуванню в молоді міцних моральних переконань, любові до рідного краю й усвідомлення власної культурно-історичної ідентичності.

Так, у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженій наказом Міністерства освіти і науки України від 6 червня 2022 р., ідеться про те, що національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомос-

ті, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до Українського народу, Батьківщини, держави, нації. Метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина – патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань Українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності [15].

Виховання активної громадянської позиції молодого людині також здійснюється через волонтерські проекти. Участь у соціальних ініціативах стає важливим компонентом національно-патріотичного виховання всіх громадян України. Зрозуміло, що від громадянської позиції та політичної культури людини залежить і якість демократії як оптимальної форми політико-правового режиму.

Узагальнюючи погляди відомих науковців Т. Андрущенко зазначає, що Р. Даль визначає такі головні соціокультурні умови розвитку і підтримання демократії: політичну культуру, модерне динамічне плюралістичне суспільство. Показово, що за Р. Далем стрижнем демократії постає саме політична культура, яка, на нашу думку, формується за допомогою механізмів національно-патріотичного виховання й спирається на визнання людьми демократичних цінностей. Р. Даль вбачає важливе досягнення демократії в її здатності розвивати моральну відповідальність громадян і захищати їхні інтереси. Ця риса демократії, яка не залежить від расових чи етнічних характеристик певної спільноти, а має загальнолюдський характер, виступає важливою умовою зближення цивілізацій і подолання ціннісного розколу між ними. Інший американський учений Й. Шумпетер визначає демократію як форму правління, інституціональний устрій для ухвалення політичних рішень, завдяки якому індивіди одержують змогу впливати на владу, використовуючи як інструмент суперництво політичних сил у перегонах за голоси громадян [11, с. 105].

Вищенаведені ідеї суголосні уявленням Г. Сковороди про «Горню республіку», у якій всі люди працюють за природним покликанням та є відповідальними перед Богом і перед суспільством.

Філософська спадщина Григорія Сковороди становить вагомий пласт національної інтелектуальної традиції, який і сьогодні вражає своєю актуаль-

ністю та евристичним потенціалом. Ключові концепти Сквородинівського вчення – «сродна праця», самопізнання, пріоритет духовного над матеріальним – формують міцне підґрунтя для розвитку сучасного національно-патріотичного виховання молоді. Осягнення і творче використання ідей великого мислителя покликане стати важливим чинником утвердження національної самосвідомості та консолідації українського суспільства.

Висновки. Національно-патріотичне виховання в Україні відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності та зміцненні громадянської позиції молоді, що сприяє становленню свідомих і відповідальних громадян, готових захищати інтереси своєї країни та брати участь в її розвитку. Г. Скворода – не лише видатний філософ і письменник, а й приклад високого рівня громадянськості, який своєю творчістю дотепер робить значний внесок у національно-патріотичне виховання України. Його ідеї про самопізнання, духовність і мораль продовжують надихати та формувати національну самосвідомість, сприяючи зміцненню культурної ідентичності й патріотизму. Г. Скворода залишається символом української культури та духу, чий праці є важливим інструментом виховання майбутніх поколінь. Через свої твори Г. Скворода допомагає і нині формувати національну самосвідомість, прищеплюючи повагу до української культури й історії. Його роботи продовжують слугувати джерелом натхнення для тих, хто прагне збереження й розвитку української ідентичності.

Сучасні соціальні практики, як-от громадянське та національно-патріотичне виховання, відіграють провідну роль у формуванні свідомої та відповідальної особистості. Сквородинівська традиція спонукає до такого процесу, оскільки вона пропагує ідеї самопізнання, гармонії з природою та суспільством, а також розвитку особистісних якостей і моральності. Однак для успішного упровадження цих підходів необхідно зважати на наявні виклики та шукати нових шляхів подолання їх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скворода Г. Повна академічна збірка творів / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сквороди та ін. ; за ред. Л. Ушкалова. 2-ге вид., стер. Харків : Савчук О. О., 2016. 1400 с.
2. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації. Першоджерела комунікативної філософії / пер. з нім. Л. Ситниченко. Київ : Либідь, 1996. С. 84–91. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Habermas_Jurgen/Komunikatyvna_dia_i_dyskurs.pdf (дата звернення: 30.08.2024).
3. Адорно Т. Що означає «опрацювання минулого» / пер., анот. і прим. В. Брижніка. *Філософія освіти*. 2018. №1 (22). С. 6–24. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29197/Adorno.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 31.08.2024).

4. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму : посіб. з філос. дисциплін / пер. з нім. М. Д. Култаєвої ; редкол.: О. В. Білий, М. Д. Култаєва та ін. Київ : ППС-2002, 2006. 283 с. URL: https://hromadolib.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/08/horkheimer_2006_kritik_der_instrumentalen_vernunft.pdf (дата звернення: 01.09.2024).
5. Фромм Е. Втеча від свободи / пер. з англ. М. Яковлева. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. 288 с.
6. Єрмоленко А. Практична філософія Григорія Сковороди у світлі нашого досвіду. *Філософська думка*. 2022. №4. С. 7–26. URL: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/638> (дата звернення: 2.09.2024).
7. Попович М. Філософія свободи / упоряд.: Л. Артюх, Н. Вяткіна. Київ : Фолю, 2022. 528 с.
8. Карівець І. Григорій Сковорода: синкретизм – кордоцентризм – мудрість. *Філософська думка*. 2023. №2. С. 144–152.
9. Култаєва М. Європейський вектор філософії Григорія Сковороди: резонанс медійних трансформацій XVIII ст. *Філософська думка*. 2023. №4. С. 103–124.
10. Култаєва М. Д., Прокопенко І. Ф., Радіонова Н. В. Філософсько-освітні імплікації Григорія Сковороди: у витоків скворородинівської інтелектуальної традиції : монографія. Харків : Мезона В. В., 2017. 245 с.
11. Андрущенко Т. Ціннісні характеристики поняття «демократія» як ідейно-світоглядної основи в контексті творення міжкультурного політичного діалогу. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 16. С. 101–107. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/16_2018/16_2018.pdf (дата звернення: 03.09.2024).
12. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Людина у викликах цивілізації: від минулого – до майбутнього: Людина. Освіта. Соціум : монографія. Київ : Грамота, 2020. 248 с.
13. Донцов Д. Дух нашої давнини. Дрогобич : Відродження, 1991. 341с.
14. Чижевський Д. Філософія Г. С. Сковороди. Харків : Прапор, 2003. 272 с.
15. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : затв. наказом Мін-ва освіти і науки України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/1104/konceptsiya-nacionalno-patriotichnogovikhovannya.pdf> (дата звернення: 04.09.2024).
16. Ушкалов Л. Ловитва невловного птаха: Життя Григорія Сковороди. Київ : Дух і Літера, 2017. 368 с.
17. Ушкалов Л. В. До питання про джерела творчості Сковороди. *Від бароко до постмодерну* : зб. пр. кафедри укр. та світової літ-ри : до 70-річчя Кіма Хомича Балабухи / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; редкол.: Л. В. Ушкалов (голова) та ін. Харків : Майдан, 2006. Т. 4. С. 297–313.

REFERENCES

1. Skovoroda, H. (2016). *Povna akademichna zbirka tvoriv*. L. Ushkalov (Eds.). Kharkiv: Savchuk O. O. [in Ukrainian].

2. Khabermas, Yu. (1996). Komunikatyvna diia i dyskurs – dvi formy povsiakdennoi komunikatsii. Pershodzherela komunikatyvnoi filosofii. Sytnychenko L. Primary sources of communicative philosophy. Kyiv: Lybid URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Habermas_Jurgen/Komunikatyvna_dia_i_dyskurs.pdf [in Ukrainian].
3. Adorno, T. (2018). Shcho oznachaie «opratsiuvannia mynuloho». *Filosofia osvity – Philosophy of education*, 1(22), 6–24 URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29197/Adorno.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].
4. Horkhaimer, M. (2006). Krytyka instrumentalnoho rozumu. O. V. Bilyi, M. D. Kul'taieva (Eds.) et al. Kyiv: PPS-2002 URL: https://hromadalib.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/08/horkheimer_2006_krytyk_der_instrumentalen_vernunft.pdf [in Ukrainian].
5. Fromm, E. (2019). Vtecha vid svobody. Kharkiv : Klub Simeinoho Dozwillia [in Ukrainian].
6. Iermolenko, A. (2022). Praktychna filosofia Hryhoriia Skovorody u svitli nashoho dosvidu. *Filosofska dumka – Philosophical thought*, 4, 7–26 URL: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/638> [in Ukrainian].
7. Popovych, M. (2022). Filosofia svobody. Kyiv: Folio [in Ukrainian].
8. Karivets, I. (2023). Hryhoriia Skovoroda: synkretyzm – kordotsentryzm – mudrist. *Filosofska dumka – Philosophical thought*, 2, 144–152 [in Ukrainian].
9. Kul'taieva, M. (2023). Yevropeiskyi vektor filosofii Hryhoriia Skovorody: rezonans mediinykh transformatsii XVIII st. *Filosofska dumka – Philosophical thought*, 4, 103–124 [in Ukrainian].
10. Kul'taieva, M.D., Prokopenko, I.F., Radionova, N.V. (2017). Filosofsko-osvitni implikatsii Hryhoriia Skovorody: u vytokiv skovorodynivskoi intelektualnoi tradytsii. Kharkiv: Mezona V.V. [in Ukrainian].
11. Andrushchenko, T. (2018). Tsinnisni kharakterystyky poniattia «demokratii» yak ideino-svitohliadnoi osnovy v konteksti tvorennia mizhkulturnoho politychnoho dialohu. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Filosofsko-politologichni studii : zb. nauk. pr. – Bulletin of Lviv University. Philosophical and political studies, issue 16*, 101–107 URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/16_2018/16_2018.pdf [in Ukrainian].
12. Kremen, V.H., Ilin, V.V. (2020). Liudyna u vyklykakh tsyvilizatsii: vid mynuloho – do maibutnoho: Liudyna. Osvita. Sotsium. Kyiv: Hramota [in Ukrainian].
13. Dontsov, D. (1991). Dukh nashoi davnyiny. Drohobych: Vidrozhennia [in Ukrainian].
14. Chyzhevskiy, D. (2003). Filosofia H.S. Skovorody. Kharkiv: Prapor [in Ukrainian].
15. Kontseptsiiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/1104/koncepciya-nacionalno-patriotichnogo-vikhovannya.pdf> [in Ukrainian].
16. Ushkalov, L. (2017). Lovytva nevlavnoho ptakha: Zhyttia Hryhoriia Skovorody. Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian].
17. Ushkalov, L.V. (2006). Do pyttannia pro dzhherela tvorchosti Skovorody. *Vid baroko do postmodernu : zb. pr. kaf. ukr. ta svit. l-ry : do 70-ricchhia Kima Khomycha Balabukhy – From baroque to postmodern*. L. V. Ushkalov (Eds.) et al. Kharkiv: Maidan, Vol. 4, 297–313 [in Ukrainian].

Berezhnyi Leonid Hryhorovych, postgraduate student of the Department of Philosophy of H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine

IMPULSES OF ORIGINAL TRADITION IN MODERN NATIONAL – PATRIOTIC EDUCATION

The article analyzes the role of national-patriotic education in Ukraine in modern conditions. Attention is focused on the need to consolidate the Ukrainian nation, preserve territorial integrity and strengthen unity between different regions. The main attention is paid to the ideas of Hryhoriy Skovoroda, which occupy a key place in the formation of the Ukrainian philosophical tradition and national identity. The article examines the impact of his work on modern educational programs aimed at educating conscious and responsible citizens. It is noted that in the conditions of the war, national-patriotic education acquired a new meaning. A conclusion was made regarding the necessity of one's own identity and history for the formation of moral convictions and active citizenship.

Keywords: *H. Skovoroda, national-patriotic upbringing, Skovorodian tradition, national identity, moral values.*

